

DERRIDA — OIKEUDENMUKAISUUDEN AJATTELIJA

“*Salut à toi, Jacques*” tervehtii Jean-Luc Nancy *Liberationissa* ystäväänsä jatkaen: “Puhua hyvin (*bien*) ja puhua hyvä (*le bien*): puhua hyvin hyvä (*bien dire le bien*)” (Nancy 2004, 3). Samaisessa lehdes- sä Jacques Derrida nimetään oikeudenmu- kaisuuden (*justice*) ja hyvyyden (*bien*) ihmiseksi, joka “ei koskaan sanonut ‘sinä olet ystävänäi’ vaan aina ‘minä olen ystävä- si’ asettaen antamisen ja tervetuloitovot- tamisen omistamisen edelle” (de Gaude- mar 2004, 3). Oikeudenmukaisuutta, josta nämä jäähyväissanat puhuvat, Derrida ku- vasi Helsingissä vuonna 2000 pitämässään seminaarissa avautumisena kohti toista, oikean ajattelemisena ja sen tekemisenä. Oikeudenmukainen teko: että puhuu hy- vin ja puhuu hyvän.

Yhdet ovat sulkeneet täysin korvansa tältä puheelta. Useimmiten sellaiset, jotka eivät ole vaivautuneet uhraamaan hetkeä- kään Derridan teksteille, ovat tuominneet hänet nihilistisen tekstuaalisen leikin, filo- sofisen ajattelemattomuuden, juridis-poliitti- sen estetisoinnin ja eettisen välinpitämät- tömyyden leiriin. Derrida itse arvioi eräi- den epäilevän että “dekonstruktio itses- sään ei johda minkäänlaiseen oikeuden- mukaiseen tekoon”, sillä se uhkaa “oikeut-

ta ja raunioittaa oikeudenmukaisuuden mahdollisuusehdon” (LV 11). Toiset ovat korostaneet, että Derridan ajattelussa ta- pahtui 90-luvun käänteessä eettinen kään- ne, siirtymä kielen, grammatologian ja ratkeamattoman kysymyksen ensisijaisuus- desta radikaalin toiseuden ja toisen kut- suun vastaamisen painottamiseen.¹

Kummatkin kannat sivuuttavat sen, mis- tä Axel Honneth muistuttaa: Derridan ääni oli oikeudenmukaisuuden ideaa luovaa (Honneth 2004). Oliko näin? Punnitsen tätä kahden kysymyksen kautta: 1) Kuinka eettinen toimii Derridan ajattelussa? 2) Kuinka oikeudenmukaisuus tulee nimen- omaiseksi teemaksi Derridan kirjoituksessa?

LUKEMINEN

EHDOTTOMANA VASTAANOTTONA

Vuonna 1966 Derrida oli Baltimoren struk- turalismi-konferenssissa nostanut esiin dis- kurssin, joka nimenomaan lainaa perinteel- tä välttämättömät välineet kyseisen perin- teen de-konstruktioon. Metafysiikan histo- rian ja käsitteiden dekonstruktioilla ei siis ole mitään tekemistä filosofian klassikkojen villien irrationaalisten tulkintojen tai filo- sofian (totuuden, rationaalisuuden, alkupe-

rän) perinteen totaalisen murskaamisen kanssa (Derrida 1997, 39). Seuraavana vuonna Derrida totesi Henri Ronselle filosofian dekonstruoimisen merkitsevän filosofian käsitteiden strukturoidun genealogian ajattelamista filosofian sisäisellä tavalla ja niin tarkoin kuin mahdollista (Derrida 1988a, 15). Huonoa filosofointia on se, että otetaan askel filosofian tuolle puolen kääntämällä sille selkä. Sen sijaan tämän askeleen tulisi merkitä filosofien lukemisen jatkamista *“tietyllä tavalla”* (Derrida 1997, 42).

Tähän *“tietyllä tavalla”* lukemisen – tai luetun hyvin puhumisen – jatkamiseen kuuluu avoimuutena ja vastaanottavaisuutena ilmenevä oikeamielisyys kohdattavaa tekstiä ja kirjoittajaa kohtaan. Tekstin kieli on se väline ja välittäjä, joka avaa ajan ja tilan sille, mikä saapuu, portti ja sisäänkäynti arvaamattomalle ja topografisesti määrittelemättömälle toiselle, hetkellinen kohtaamispaikka (Hamacher 1999, 192–193). Samalla kun lukija astuu vieraana toisen tekstiin, hän ottaa tekstin vieraaksi omaan lukemiseensa. Häntä sitovat siten vieraanvaraisuuden säännöt sekä vieraana että isäntänä. Lukeminen ei saa *“edetä mihin suuntaan tahansa”*, ottaa itselleen oikeutta *“sanoa suurin piirtein mitä tahanansa”*, *“ylittää tekstiä pyrkiäkseen kohti jotakin muuta”* (Derrida 2003b, 50). Jokainen toinen teksti täytyy ottaa vastaan sen ainutkertaisuudessa ja ilman ehtoja. Toisen tekstiä ei vain sallita, vaan sille avaudutaan lukemisen tapahtumassa, joka edellyttää sen tunnontarkkaa seuraamista, sen kielelle herkistymistä, ajan antamista sen sanotun ja sanomisen kuulostelulle. Tekstin sisäpuolelta lähtevä ja sen rajoilla etenevä lukeminen ei kuitenkaan merkitse toisen tekstin kritiikitöntä omaksumista, sen toistamista, kahdentamista ja jäljentämistä, sillä sellainen ei milloinkaan kykene avaamaan luentaa. Toisen lukeminen on aina aloitettava radikaalilla tavalla alusta, jotta oppisi, jotta kuulisi yhä vielä toisen ja toisen.

Tällaiseen lukemisen etiikkaan liittyy edelleen vastuullinen suhde niin menneen kuin tulevan muistoon ja muistamiseen,

perintöön. Yhtäältä perijän tulee vaalia ja tuottaa uudelleen perintöä, toisaalta hänen tulee kunnioittaa perinnön logiikkaa siinä määrin, että kääntää sen niitä vastaan, jotka vakuuttavat olevansa sen vaalijoita. Tällöin perijän on vastoin perinnönanastajia paljastettava sellaista, mitä perinnössä ei vielä koskaan ole nähty eli ajattelun ennenkuulumattomalla teolla on luotava sellaista, mikä ei ole aiemmin nähnyt päivänvaloa. Filosofian perinnön päättämätön ja ratkeamaton kysely johtaa Derridan filosofian aukeavalle rajalle, jossa filosofi ei seiso länsimaista metafysiikkaa varjelevana vartijana vaan edessä avautuvaan osoittavana ajattelijana, tulevan perinnön vastaanottajana. Taakse jäävä filosofia ei jää taakse edesmenneenä, sillä filosofi on kaksoisvelvoittavassa siteessä: hän kuuluu metafysiikan tai filosofian perinteeseen ja samalla on murtautumassa siitä ulos (Derrida 1967b, 117–120).

Tällaisen vastaanottavaisen lukemisen täytyy omaksua *“kriittinen vastuullisuus”* (Derrida 1997, 39), joka huomioi tekstin tarkoituksen ja sen sokeiden pisteiden välisen jännitteen. Toisin sanoen lukemisen on tunnistettava suhde, joka vallitsee sen välillä, mitä kirjoittaja merkitsisi (*voudrait dire*) ja mitä tekstissä on enemmän, vähemmän tai toista kuin käyttämänsä kieltä määräävä kirjoittaja tarkoitti (Derrida 1967a, 226). Tämä jännite on väistämätön, sillä kielen monimerkityksisyys omaa aina *“todellisen”* suvereeniuden suhteessa suvereeniutta itselleen vaatimaan kirjoituksen säätäjän auktoriteetin. Siksi lukemisen on seurattava tarkoin tekstin ristiriitaisuuksia, murtumia, epäjohdonmukaisuuksia, sen käsitteiden lipsumisia ja moniäänisyyttä. Lukijan on sallittava tekstin itsensä olla dekonstruktiossa, sillä nimenomaan teksti dekonstruoi itsensä. Muu asenne muuttaisi lukemisen hallintayritykseksi.

Tässä kaksoisasemassa metafysiikan perintöä vastaanottava lukeminen ottaa etäisyyttä niin tekstin ja tekijän totuuden asettamiseen kuin alkuperän, perustan, periaatteen, keskuksen tai transsendentaalisen

merkityn itsერიitiseen täyteyteen. Lukeminen tunnistaa sen, että alkuperäisen läsnäolon perustalle rakentuvan metafyy-sisen kirjoituksen edellytys on, että toinen eli ei-läsnäolo suljetaan totaliteetin ulkopuolelle. Mutta läsnäolo, joka siten toimitetaan läsnäolevaksi, on tunnistettava harhana, kangastuksena (*chimère*), joka velvoittaa metafysiikan perinteen alistamista kyselyyn, asettamista kyseenalaiseksi (Derrida 1967, 221, 237; Derrida 2003, 44).

Läsnäolon, nykyisyyden metafysiikan sekä *arkhen* ja *teloksen* lineaarisen logiikan rajalla paikkansa ottavasta lukemisesta kehkeytyy patteristo epäkäsitteitä, jotka sekä murtavat filosofian traditiota että paljastavat alkuperän toiseuden ja toiseuden alkuperässä. Niissä on myös mahdollista kohdata se, mikä tapahtuu maan alla, sanomattoman sanotussa. *Trace*, jälki, uran väkivalta ja merkin instituutio; *supplément*, täydennys, se, mikä korvaa ja täydentää; *itérabilité*, toiston mahdollisuus ja merkityksen aikaansaaminen dekontekstualisaation ja rekontekstualisaation kautta; *dissémination*, tekstin sulkeuman tai tyhjentävän formalisoimisen murtava moninaisuus, sanan ja ilmaisun monimerkityksisyyden tunkeutuminen kaiken läpi; *différance*, tilallistuminen ja ajallistuminen, eroaminen ja lykkääminen, toisenaoleminen ja viivästyminen, aktiivisen ja passiivisen välissä oleva, sana, joka paljastaa ”läsnäolevaan” puheeseen aina sisältyvän kirjoituksen jäljen; *après-coup* ja *invagination*, alkuperän, sisäisyyden ja identiteetin poispyyhkiminen. Myös dekonstruktio on vain yksi sana tässä metonymien, synonyymien, pseudonymien avoimessa ketjussa, jossa sanat ovat vaihdettavissa toisiinsa (Derrida 2003a, 26; Clémens 1994, 128-129).

Derridan lukemiseen olennaisesti kuuluvan vieraanvaraisuuden ja perinnön etiikassa on viime kädessä kyse sellaisesta ihailusta, jonka Derrida tuo esille kirjoituksessaan Nelson Mandelalle. Descartesille ihailu on ensimmäinen primitiivinen intohimo, joka edeltää rakkautta, vihaa, halua,

iloa ja surua. Yllättävän ilmestymisen, ihmetyksen ja äimistyksen voimat vetävät puoleensa ihastusta. Tällainen tavattoman edessä koettava kummastus mahdollistaa ymmärryksen – ulkopuolella vallitsee pelkkä tietämättömyys. Platon tai Aristoteles, Husserl tai Heidegger, Rousseau tai Lévi-Strauss, Jabès tai Levinas, vain muutaman erisnimen mainitakseni, vetävät tällä tavoin puoleensa Derridan ajattelua. Ihailu ihmettely kyselee omaa intuitiotaan avautuen kysymyksen valoon; kysymyksen, jossa kyse on yhtä paljon vastaanotetusta kuin kysytystä kysymyksestä. Tämä dekonstruktion kokemus sallii kysymyksen valon käydä itsensä läpi, mikä ei suinkaan estä sitä ajattelemasta kysymystä. Se ei ole valosta sokaistuvaa ihastumista, vaan valo suuntautuu asiaan, joka vetää ihailua puoleensa. Tässä valossa maailma näyttäytyy aina uudessa valossa, yllättävänä, ja tekstissä avautuu aina ennenkuulumattomia merkityksiä. (Ks. Derrida 1987b.)

Derrida opettaa meitä lukemisesta, jota leimaa sitoutunut, toiseen avautuva ja tekstin kanssaolemiseen halajavuus, kriittinen vastuullisuus, jossa kriittisen etäisyyden korvaa kriittinen läheisyys (Spivak 1999, 425), vastaaminen toiselle ja vastuunottaminen toisesta. Tällainen rakastava lukeminen – ehkäpä rakkaus itsessään – on kaukana sellaisesta ”vanginvartijafilosofian” lukemisesta, jossa kieli on sellin ovisilmä, jonka kautta varmuudella sellin nykyisyydessä läsnäolevaa eristettyä voidaan tarkkailla. Derridalle lukemisessa on kyse ainutkertaisen toisen kohtaamisesta, ehdottomasta oikeudenmukaisuudesta toista/tekstiä kohtaan, mutta joka ei koskaan kykene olemaan ratkaisevasti riittävän oikeudenmukaista, sillä jokainen lukeminen sivuuttaa jotakin toisen äärettömyydestä. Silti sanat ovat niitä, joilla kosketamme toisiamme, erotiikan todellinen alue (ks. Derrida 1980). Simon Critchleyn mukaan Derridan lukemisen ja ajattelun motiivina olikin eettinen vaade, joka on jäljitettävissä Levinaksen ajatukseen äärettömään vas-

tuullisuuteen toisesta perustuvaan etiikkaan (Critchley 1992; 2005, 28).

KIRJOITTA KIELEN KANNAT

Derridan luennassa kohtaamme Derridan päättymättömän vastuunoton ja vastaamisen etiikan. Lukeminen on aina samalla kirjoittamista, mutta ottaako se kantaa tapauksessa Derrida? Rodolphe Gasché on määritellyt dekonstruktion haasteeksi erottaa arvostelematta ja päättämättä, mikä merkitsee oikeuden tekemistä ainutkertaisuutensa perusteella tunnustusta vaativalle (Gasché 1991, 1115). Dekonstruktio ei siten ole kantilaista kritiikkiä, sillä kriittinen, *krinein* ja *krisis* (ratkaisu, päätös, tuomio, valinta, erottelu) on sen keskeisiä ”teemoja” tai ”kohteita” (Derrida 1987a, 390). Dekonstruktio on suunnattu kriittistä dogmatismia, kriittis-teoreettiseen auktoriteettiin kohdistuvaa luottamusta sekä ylipäänsä viimekätisen ratkaisun mahdollisuutta vastaan (Derrida 1977, 103). Se on ajattelua, joka sulkee pois kaikkien täsmällisten erottelujen mahdollisuuden, arvostelukyvyn lakien säätämisen ja mahdollisuuden asettaa itsensä puhtaana vailla suhdetta toiseen. Se on ”différentiaalisesti saastunut” (FL 996), jollaisena se haastaa länsimaisen logiikan, joka sulkee toiseuden ulos piiristään saastuttavana.

Siksi Derrida oli haluton ottamaan kirjoituksessaan määrättyjä, lopullisia ja lukkoon lyötyjä kantoja tai kiinnittymään oikeaan, korrektiin tai oikeamielisyyden asemaan. Derridan kirjoitus on yhtä lopullisen arvostelman ja tuomion lykkäämistä. Kannan kannottomuus ei kuitenkaan merkitse, ettei Derrida olisi ottanut kantaa asioihin. Dekonstruktio ”ei ole *neutraalia*” (1988b, 97).² Derridalle jokaisella filosofisella kollokviolla onkin välttämättä poliittinen merkitys (Derrida 1972, 131). Äkkipikaisen yhden ainoan oikean tulkinnan asettamisen sijaan Derrida haluaa edetä siihen, minkä kiireessä julistettu tuomio verhoaa, eli siihen, mikä edeltää ratkaisun ja arvostelman julistamista, siihen, mikä on lain,

ratkaisun, arvostelman ja tuomion edellytys.

Johdannostaan Husserlin *Geometrian alkuperä* -teokseen lähtien, jossa ratkeamattomuuden ja radikaalin vastuullisuuden teemat tulivat esiin (Derrida 1962), Derrida on tehnyt väliintuloja ajattelujärjestelmien oletettuihin alkuperiin, perustuslakeihin, historiaan, rajapyykkeihin sekä niiden totuusväittämiin, jotka on rakennettu hierarkkisten rakenteiden ja vastakohtaparien perustalle. Juurtumatta määrättyyn kantaan tai asemaan Derrida osoittaa maailman vastakohtiin jakavien ja omista absoluuttisista totuuksistaan ja universaaleista moraali- ja oikeusperiaatteistaan vakuuttuneiden dogmien, ideologioiden, uskomusten ja traditioiden räjähdysalttiuden, sen kuinka repressiiviset ajattelutavat ja kaksiarvoinen hierarkkinen kieli uhkaa aina uudelleen palata maailmaan tuhoisin seurauksin.

Dekonstruktion kirjoituksen väliintulot ovat luonteeltaan tekstuaalisia, sillä ”tekstille-ulkoista ei ole” (Derrida 2003b, 50), mutta tekstiä ei tule ymmärtää vain kirjainten ketjuina vaan se käsittää todelliset ja historialliset, juridiset ja sosiaaliset, institutionaaliset ja kirjalliset rakenteet, järjestelmät ja käytännöt.

Derridan rasismiin kantaaottava kirjoitus on oiva esimerkki tästä. Derridan mukaan rasismia ei ole ilman kieltä. Mutta kyse ei ole siitä, että rodullisen väkivallan teot olisivat pelkästään sanoja, vaan että niillä täytyy olla sana. Merkkien järjestelmä panee vireille, julistaa, kirjoittaa, kaivertaa ja määrää. Se ”piirtää rajat osoittaakseen pakkoasuinpaikeita tai sulkeakseen rajat. Se ei erota vaan diskriminoi.” (Derrida 1985, 292.) Derrida korosti rotuerotellusta kirjoittaessaan, etteivät dekonstruktiivinen lukeminen ja kirjoitus ole kiinnostuneita ainoastaan kirjoista, diskursseista ja käsitteellisistä ja semanttisista konteksteista. Ne ovat myös ”poliittisia ja institutionaalisia väliintuloja, jotka muuttavat konteksteja rajoittumatta itseään teoreettisiin tai toteaviin lausumiin” (Derrida 1986, 168).

LAIN VOIMA

Derridan kiinnostus yhtä lailla eri filosofisten systeemien kuin normijärjestelmien taustalla vaikuttaviin kielen lakeihin tekee Derridasta peräti *jurisconsultuksen*, klassisen juristin, joka esittää tulkintoja laista, kuten Peter Goodrich on todennut. Dekonstruktiota voikin kuvata lain tai tavan sekä merkin tai jäljen, *nomoksen* ja *gramman* yhdistävänä nomogrammaattisena kirjoituksena (Goodrich 2005, 15, 21). Kielen lait sisältävät määritelmien väkivaltaisuuden, mutta samalla kielen laille alisteisessa lain kielessä oikeudet saavat ilmaisunsa. Kielen normit ja sen säännönmukaisuus ovat nimittäin välttämätön edellytys niin lain kuin laillisten oikeuksien kannalta. Oikeussubjektin oikeus oikeuksiin edellyttää nimittäin kieltä, jolla ja jossa oikeudet tulevat esiin (Vismann 2005, 6).

Lain oppineisuus ilmenee muutoinkin Derridan kirjoituksessa hänen jäljittäessään ratkeamattomasti säädettyjä perustoja, auktoriteetin ja suvereenin perustaa, perustan asettamista, asettamisen ja allekirjoituksen voimaa, säädösten säätämistä, konstituutioiden legitimaatiota, oikeuden oikeuttamista, kielen performatiivisuutta.³ Lokakuussa 1989 Derrida oli sitten lain edessä (itse asiassa lain sisällä) osallistuessaan Cardozon oikeustieteellisessä tiedekunnassa järjestettyyn konferenssiin ”Deconstruction and the Possibility of Justice”, jossa hän puhui oikeuden asiantuntijoiden edessä laista ja oikeudenmukaisuudesta.⁴ Siihen miksi juridiikka, laki ja oikeudenmukaisuus tulivat vasta nyt nimenomaiseksi aiheeksi, Derrida oli vastannut jo vuonna 1971: ei ole olemassa repeämän aikaansaavaa voimaa, vaikutusta omaavaa ja tehokasta kannanottoa ilman hienovaraista, pikkutarkkaa, eriytyntä, tieteellistä ja pitkälle vietyä analyysia (Derrida 1988b, 97). Vasta metafysiikan dekonstruktion huolellinen, joskin myös ratkeamaton ja päättämätön, läpikäynti mahdollisti nyt oikeudenmukaisuuden eettisen ja juridisen – tai moraalil- ja oikeusfilosofisen – eksplisiittisen kysymisen. Tässä ja nyt

oli oikea hetki, *kairos*, sanoille: “*La déconstruction est la justice*” (LV 17).

Derrida tekee eron lain (*loi, Gesetz*), oikeuden (*droit, Recht*) ja oikeudenmukaisuuden (*justice, Gerechtigkeit*) välillä. Oikeus on positiivista oikeutta eli asetettua ja päätöksiin perustuvaa oikeutta. Siihen voidaan lukea kuuluvaksi lakien, oikeussääntöjen, oikeusperiaatteiden ja tuomioistuinten ratkaisujen ohella niin oikeudelliset käytännöt ja instituutiot kuin oikeustieteen opit esimerkiksi laintulkinnan metodeista ja oikeuslähteistä. Näin Derridan käsitys oikeudesta tulee (ehkä yllättäen) lähelle oikeuspositivismin traditiota.

Voima ja väkivalta kytkeytyvät oikeuteen usealla tavalla. 1) Lainmukaiset tuomiot ovat usein luonteeltaan väkivaltaisia. Vankeus- ja kuolemanrangaistus käykööt esimerkkinä. Toimivaltaiset viranomaiset voivat tarvittaessa panna oikeuden täytäntöön pakkokeinoin. 2) Mutta väkivalta ja voima eivät ole oikeuden ulkoisia tai toissijaisia mahdollisuuksia vaan siihen olennaisesti sisältyviä. Oikeus monopolisoi laillisen väkivallan oman toimivaltansa piiriin. Pätevä oikeusnormi on aina pantavissa täytäntöön tai tarkemmin sanoen pakotettavissa voimaan. Oikeusnormi, jota ei laisinkaan panna täytäntöön, menettää pätevyytensä ja velvoittavuutensa eli oikeudellisuutensa. Oikeus on siten aina – eikä vain sattumalta – arvovaltaista ja auktorisoitua voimaa, jota ilman sitä ei ole, kuten Kant huomauttaa. 3) Oikeutta ylläpitävän väkivallan lisäksi on oikeutta luova väkivalta, joka ilmenee lain mystisessä perustassa. Oikeuden perustamisen teko on nimittäin aina väkivaltainen. Vallankumouksessa perustettu uusi perustuslaki saa legitimaationsa vasta jälkikäteen, jolloin se tulee oikeuttamaan perustamishetken laittomuudet, julmuudet ja terrorin. Oikeutta ylläpitävä ja luova väkivalta sekoittuvat toisiinsa: luomisessa luvataan, että uusi laki pannaan täytäntöön vastedes; täytäntöönpanossa laki taasen luodaan sitä sovellettaessa ja tulkittaessa uudelleen.⁵ 4) Oikeus on aina yleinen. Sääntöä ei säädetä

yksittäistapausta varten, vaikka sen soveltaminen, tulkinta ja täytäntöönpano ovatkin joka kerta ainutkertaisia, jolloin aina väistämättä tehdään väkivaltaa ainutkertaista kohtaan. Oikeudessa toinen kohdetaan aina normin kautta. 5) Oikeus saattaa käyttää kieltä, jota oikeussubjekti ei ymmärrä. Oikeus tapahtuu väkivaltaisesti sellaiselle, joka ei kykene vaikuttamaan asiaan tai vaatimaan oikeuksiaan. Muodolliseen yhdenvertaisuuteen perustuva juridii-kan kieli on abstraktisuudessaan aina jotain muuta kuin oikeussubjektiksi luokitellun singulaarin kieli. Vielä perustavammin kieli ja laki limittyvät, sillä kielen väistämätön yleisyys ja luokitteleva väkivalta ovat lain kielen väkivallan perustana.

Koska oikeus on tekstuaalista, niin se on myös dekonstruoitavissa. Tarkemmin sanoen oikeuden dekonstruoitavuuden mahdollistaa vaihtoehtoisesti kaksi asiaa. Joko oikeus on luotu, perustettu ja rakennettu tulkittavissa, muutettavissa ja kumottavissa olevien kerrosten varaan. Oikeus on siten historiallinen ilmiö, joka perustuu tietoiseen inhimilliseen toimintaan, inhimillisiin päätöksiin – lain säätämiseen ja tuomioistuinratkaisuihin. Tai oikeuden äärimmäistä perustaa ei määritelmän mukaisesti ole perustettu eli oikeus on ajasta ja paikasta riippumaton ilmiö, jonka perusta on perustamattomassa subjektiivisessa tai objektiivisessa luonnossa. Dekonstruktio koh-teen voi olla yhtä hyvin yleisesti pätevä positiivinen oikeus kuin universaalisti pätevä luonnonoikeuskin.

Oikeuden, lain, laillisuuden, justifikaation, legitimaation ja legitimitetin dekonstruoitavuus ei Derridalle ole mikään onnettomuus, sillä siitä saattaa löytyä historiallisen edistyksen poliittinen mahdollisuus. Dekonstruktio tehtävä onkin lukea ja kirjoittaa uudelleen oikeuden historiaa eli dekonstruoinnin prosessissa olevaa oikeudellisen konstruktion traditiota eli yleisen, julkisen ja autonomisen oikeusjärjestyksen, erityisten oikeudellisten instituutioiden systeemin sekä oikeudellisen doktriinin ja juristin ammatin perinnettä.

OIKEUDENMUKAISUUDEN MAHDOTON KOKEMUS

Mutta Derrida vie ajattelunsa pidemmälle. Konstruoidun oikeuden dekonstruoitavuus takaa dekonstruktion mahdollisuuden, ja dekonstruktion harjoittaminen johtaa aina pohjimmiltaan kysymykseen oikeudesta. Oikeudenmukaisuus puolestaan ei ole dekonstruoitavissa. Dekonstruoimaton oikeudenmukaisuus on erotettava oikeudenmukaisuudesta oikeutena, joka on oikeusjärjestyksen sisäistä, juridista oikeudenmukaisuutta. Se alkaa vasta positiivisen oikeuden ja siihen sisältyvän voiman sekä väkivallan rajoilla ollen sen tuolla- tai ulkopuolen. Se ei ole vielä tai koskaan säädettyinä sääntöinä, yleisinä oikeusperiaatteina tai universaaleina ja ikiaikaisina luonnollisina oikeusnormeina. Itse asiassa se ei ole olemassa. Sellaisena ei-juridinen oikeudenmukaisuus pakenee artikulointia, säätämistä ja määritelmiä eikä siitä myöskään voi deduktiivisesti johtaa formaaleja tai materiaalisia imperatiiveja. Sen normatiivinen sisältö eroaa aina itsestään. Mitään uutta luonnonoikeutta Derrida ei siten ole hahmottelemassa.

Dekonstruktio voidaan nyt sijoittaa oikeudenmukaisuuden dekonstruoimattomuuden ja oikeuden sekä laillisen auktoriteetin dekonstruoitavuuden väliseen tilaan. Dekonstruktio on peräti itse oikeudenmukaisuus. Dekonstruktio nimittäin on mahdollista mahdollottoman kokemuksena juuri siellä, “missä *on* oikeudenmukaisuutta” (*il y a la justice*) (LV 17). Selvennän tätä oikeuden mahdollisen ja oikeudenmukaisuuden mahdollottoman kokemuksen eron kautta.

Oikeuden ennakoitavassa (ja sellaisena aina mahdollisessa) kokemuksessa laillista oikeudenmukaisuutta tai lainmukaisuutta tavoitellaan oikeuden sisällä. Tällöin oikeutta käytetään sille ominaisella tavalla laskelmoinnin ja laskennan elementtinä: haetaan rauhassa tapaukseen soveltuvaa yleistä sääntöä tai periaatetta, seurataan sitä ja sovelletaan normia konkreettiseen, ainutkertai-

seen tapaukseen loogisen syllogismin mallin mukaisessa deduktiivisessa päättelyssä, jonka jälkeen päädytään yhteen ainoaan oikeaan ratkaisuun.

Lain suojassa toimiva tuomari toimii kyllä positiivisen oikeuden mukaisesti. Kantin termein hän saattaa kyllä toimia velvollisuuden mukaisesti vaan ei velvollisuudentunnosta tai lakia kunnioittaen. Tällainen tuomari on myös kritiikin ulkopuolella, sillä onhan hän vain seurannut lakia, vaikka hän olisi päätöksellään edistänyt jopa kansanmurhaa, mikä oikeuspositiivinen ajatuspintymä ilmeni natsituomareiden puolustellessa tekojaan.

Jotta tuomari olisi aidosti vastuullinen vapaasta ratkaisustaan, niin ratkaisun tulisi olla "absoluuttinen ratkaisu", "ehdoton ratkaisu", joka ei ole minkään teoreettisen takeen tai oikeassaolemisen varmuuden, tieteen, tietoisuuden tai järjen takaama (Derrida 1994, 329-340). Vastuuta ei ole ilman "dissidenttiä ja keksivää katkosta suhteessa perinteeseen, auktoriteettiin, ortodoksiaan, sääntöön tai doktriiniin" (Derrida 1995, 27). Ollakseen eettisesti vastuullinen ratkaisun on tapahduttava ylittämällä se laskelmoitu ohjelma, joka tuhoaa kaiken vastuullisuuden muuttamalla sen määrävien tekijöiden ohjelmoiduksi seuraukseksi. Oikeutta tai etiikkaa ei ylipäätänsä ole ilman ratkaisun tekijän omaa vastuunottoa, mutta tämä edellyttää tuomarilta absoluuttisen riskin ottamista ratkaisun yhteydessä, jonka vuoksi ratkaisun hetki on hulluutta (LV 24). Ratkaisun on oltava sekä säännönmukainen että säännötön. Sen on sekä säilytettävä laki että tuhottava se tai lykättävä sitä voidakseen keksiä sen tapauskohtaisesti. Tuomarin ei tule ainoastaan seurata positiivisen oikeuden normia tai yleistä lakia, sillä se ei olisi silloin asian ratkaisemista. Ratkaisun on nimittäin keskeytettävä mahdollinen ja ennakoitava. Tällöin tuomarin on "uudelleen säätävän tulkinta-aktin kautta omaksuttava ja hyväksyttävä ratkaisu sekä vahvistettava sen arvo, ikään kuin lakia ei olisi etukäteen olemassa vaan tuomari keksisi sen tapaus-

tapaukselta" (LV 22). Näin siksi, että "jokainen tapaus on toinen tapaus, jokainen ratkaisu on erilainen ja vaatii ehdottoman ainutkertaista tulkintaa, jota yksikään olemassa oleva ja lakiin kirjattu sääntö ei voi eikä saa taata ehdottomasti" (LV 22). Ratkaisu on siten katkos juridis-eettisessä ja poliittis-kognitiivisessa harkinnassa, jonka kuitenkin täytyy edeltää ratkaisua.

Asiat mutkistuvat entisestään, sillä sellaista hetkeä ei olekaan, jolloin tuomarin ratkaisu olisi varmuudella oikeudenmukainen, sillä joko ratkaisua ei ole vielä tehty tai sitten se on jo tehtynä seurannut sääntöä. Mutta ratkaisua ei voi myöskään loputtomiin lykätä, sillä tuomarilla on ratkaisupakko. Oikeudenmukainen ratkaisu jää aina "äärelliseksi kiiruhtamiseksi ja hätiköinniksi" (LV 24). Näin vaikka tuomarilla olisikin kaikki aika käytettävissään, sillä ratkaisun hetkellä on kuin mikään tieto tai normi ei edeltäisi sitä.

Oikeudenmukaisuuden kysymys on siten ääretön, johon ei voida vastata oikeuden rajojen sisällä, sillä se on ennakoimattonta, laskematonta, laskelmoimattoman suhteen laskelmoivaa. Se koskee aina "singulaarisuutta, korvaamattomia yksilöitä, ryhmiä ja olemassaoloja, toista tai minua toisena, ainutkertaisessa tilanteessa" (LV 18). Oikeudenmukaisuus ollaan velkaa toiselle ennen mitään yhteiskuntasopimusta. Oikeuden ja oikeudenmukaisuuden jännite ei näin ole sovittavissa yhteen. Voimme ehkä olla varmoja lainmukaisuudesta, mutta emme oikeudenmukaisuudesta, sillä toisen äärettömyyden edessä emme voi tehdä hänelle varmuudella ja riittävästi oikeutta. Meillä ei ole normeja tai mittatikkuja, joilla voisimme arvioida oikeudenmukaisuuttamme suhteessa toiseen. Oikeudenmukaisuuden kokemus on siten ratkeamattoman vastakohtan, aporian, kokemus.⁶ Yhtäältä on ennakoitava ja yleinen oikeus, toisaalta ennakoimaton ja ainutkertainen oikeudenmukaisuus, jotka mahdoton, mutta välttämätön, ratkaisu jakaa ja yhdistää oikeudenmukaisuuden oikeudenkäynnissä. Varmuudella voimme tie-

tää laskelmoitavan ja ennakoitavan oikeuden, mutta emme puhdasta oikeudenmukaisuutta (FL 1030-1032).⁷ Mikään sääntö ei voi koskaan “tukea *ratkaisua* oikeudenmukaisen ja epäoikeudenmukaisen välillä” (LV 18).

Oikeuden ja oikeudenmukaisuuden selkeän erottamisen mahdollisuus alkaa horjua. Jatketaan tässä suunnassa. Pascalin mukaan yhtäältä oikeus vailla oikeudenmukaisuuden väliintuloa on tyranniaa, toisaalta oikeudenmukaisuutta ei ole ilman voimaa. Pascal jatkaa: “Oikeudenmukaisen seuraaminen on oikeudenmukaista, voimakkaimman seuraaminen on välttämätöntä [...] Oikeudenmukaisuus ja voima täytyy siis yhdistää.” Onko tämä täytyminen pelkkä tosiasia (välttämättömyys, että lain voimaa todellisuudessa tarvitaan) vai eettinen vaade (oikeudenmukaisuus vaatii sitä)? Tämä epäröinti jää ratkeamattomaksi, koska se kelluu syvemmän täytymisen (*il faut*) pinnalla, sillä ollakseen oikeudenmukaista (*juste*) oikeudenmukaisuus (*justice*) vaatii voimaa. (LV 15.) Vaikuttaisi siltä, että oikeus ja oikeudenmukaisuus kietoutuvat eettisellä välttämättömyydellä toisiinsa. Pascalin *justice* on kuitenkin positiivisen oikeuden (*droit*) oikeudenmukaisuutta, joka vangitsee – eikä siten koskaan tavoita – singulaarisuuteen liittyvää oikeudenmukaisuutta. Sen puitteissa oikeudenmukaisuus ei siis olisi mahdollista.

Oikeus ei ole oikeudenmukaisuutta. Mutta voi olla, että oikeudenmukaisuus on mahdollista kohdata ainoastaan oikeudessa. Jos oikeudenmukaisuus jätetään itsensä varaan, niin se on pahan lähellä, sillä kieroimmat laskelmat voivat anastaa sen haltuunsa, Derrida kirjoittaa. Oikeutta ja oikeudenmukaisuutta ei voi palauttaa toisiinsa, mutta niitä ei myöskään ole mahdollista erottaa toisistaan: *de facto* ja *de jure*. Laskematon oikeudenmukaisuus käskää laskemaan ja olemaan lähellä oikeutta, juridista kenttää, mutta myös lähellä etiikkaa, politiikkaa, filosofiaa, ja niin edelleen. Meidän täytyy sovittelua vailla sääntöä oikeudenmukaisuuden ja oikeuden suh-

detta siinä ainutkertaisessa tilanteessa, johon on tullut heitetyksi. Tämä täytymisen (*il faut*) omin paikka ei ole oikeudenmukaisuuden eikä oikeuden kentällä vaan sijoittuu yhteen purkautuakseen toiseen. (LV 25.) Oikeudenmukaisuus viittaa oikeuteen ja oikeuden oikeudenmukaisuuteen loputtomana päämääränään. Oikeudenmukaisuus on ja ei ole oikeudessa, jollaisena se saattaa avata oikeudessa jotakin ennenkuulumatonta. Oikeudenmukaisuuden kutsu on “aina avoin haava” (LV 25).

Vastaava ratkeamaton rakenne – kaksoismahdottomuus ja -mahdollisuus – toistuu Derridan ehdottoman vieraanvaraisuuden yhteydessä. Sitä ei voi säätää lakeina, mutta ilman lakeja ei olisi mahdollista määrittää ehdollisen vieraanvaraisuuden oikeussääntöjä. Nämä kaksi vieraanvaraisuuden muotoa ovat heterogeenisiä mutta erottamattomia. Ehdoton vieraanvaraisuus on juridisen, poliittisen, ehkä eettisenkin, tuolla puolen, mutta jollei ehdotonta kirjata tiettyihin ehtoihin, niin se ei anna mitään. (Derrida 2003d, 129-130.)⁸

Näin Derrida eroaa “Lain voiman” toisessa osassa lukemastaan Benjaminista, joka erottaa väkivallan kritiikissään positiivista oikeutta luovasta ja ylläpitävästä väkivallasta ratkaisuun kykenevän, oikeutta tuhoavan jumalallisen, vallankumouksellisen, historiallisen, oikeudenmukaisen väkivallan. Benjaminin erottelu kuitenkin viime kädessä dekonstruoituu, sillä ratkaisu, jolla puhdas vallankumouksellinen väkivalta erotetaan, ei ole ihmisen tavoitettavissa, sillä tällaista väkivaltaa ei voida koskaan tietää itsessään.

Oikeudenmukaisuus ei ole myöskään jokin poliittis-eettinen utopia eikä sillä ole regulatiivista tai messiaanista odotushorisonttia.⁹ Siinä on jotain aavemaista, sillä aaveen tavoin se eroaa läsnäolon täyteydestä, se horjuttaa ratkaisevia erotteluja, se on aina mahdollisesti tulossa olevaa, se voi ilmestyä vain sinä, mikä voi tulla tai tulla uudestaan absoluuttisena yllätyksenä (Derrida 1993, 111). Ja jos tulevan oppinut, huomisen intellektuelli rakastaa oikeuden-

mukaisuutta, niin hänen täytyykin oppia se aaveilta, vaikkeivät ne olisikaan olemassa tai läsnä vielä tai enää (Derrida 1993, 279).

Dekonstruktio on oikeudenmukaisuutta juuri siellä, “missä on oikeudenmukaisuutta, vaikkei oikeudenmukaisuutta olekaan olemassa ja vaikkei se olekaan vielä tai koskaan läsnä” (LV 17). Siksi oikeudenmukaisuudesta täytyy (*il faut*) aina sanoa “voi olla” (*peut-être*) (LV 25).

Sillä ei ole tulevaisuutta (*futur*), mutta kylläkin tuleva aika (*à-venir*). “Oikeudenmukaisuus jää *tulolleen*, *sen on* tuleminen, se *on* tuleva, se levittää ehdottomasti tulevien tapahtumien omimman ulottuvuuden” (LV 24). Oikeudenmukaisuuden kieli on tulemisen tai tulevan kieli, luvattu lause, toisen kieli (vrt. Derrida 1996, 61-62). Se on performatiivien ja lupauksen kieli, lupauksen performatiivi, jonka Derrida oli pohjustanut jo 1970-luvun alussa (ks. Derrida 2003c). Ja ehkä paremminkin se kuuluu konstatiivisen (tiedon, teorian, tieteen, deskription) järjestyksen ja performatiivisen (säättämisen, perustamisen, luomisen, muutoksen) järjestyksen erossa tai niiden tuolla puolen olevaan mahdottoman järjestykseen, jossa on kyse arvaamattoman toiseuden tapahtumasta, toisen ehdottomasta tulemisesta, joka voi ja jonka täytyy kukistaa ja karkottaa kuvaava ja säättävä kieli. (Derrida 2000b, 82-87; vrt. Kauppinen 2004, 234-236.) Siksi oikeudenmukaisuus, siinä määrin kuin se ei ole juridinen tai poliittinen käsite, saattaa avata “tulevan oikeuden ja politiikan muutoksen, uudelleenmuotoilun tai uudelleenperustamisen.” Näin voi olla, *peut-être* (LV 25). Yhdessä viimeisistä kirjoituksistaan Derrida unelmoi, että miljardien miesten ja naisten jakama “toinen maailma on mahdollinen” (Derrida 2004b, 24).

HULLUNA

OIKEUDENMUKAISUUDESTA: GRAMMETIIKKA

Oikeudenmukaisuutta ei voi kuitenkaan lykätä parempiin päiviin: “Ja tänään vastuu on kiireellinen” (Derrida 2004a). Se ei salli viivettä vaan “oikeudenmukainen ratkaisu vaaditaan aina välittömästi, heti paikalla, mahdollisimman nopeasti” (LV 24). Dekonstruktio onkin hulluna oikeudenmukaisuuteen, “hulluna halusta oikeudenmukaisuuteen” (LV 23). On joka hetki herkityttävä sille, kuinka oikeus määritellään, kuinka sitä harjoitetaan, tulkitaan ja muistetaan, joka liian usein tarkoittaa: unohdetaan. Tämä ehdoton kiire liikuttaa kaikkea Derridan toimintaa.

Ja samalla meillä on Derrida, joka on tuomittu aina vetäytyvän ja mysteerisen oikeuden ratkeamattomaan käsittelemiseen, joka on mustasukkainen oikeudenmukaisuuden totuudesta, jota ei koskaan varmuudella tiedetä, mutta jonka jälkiä voi seurata (Bennington 1994, 211-212). Oikeudenmukaisuuden suhteen on siis maltettava mielensä, oltava kiirehtimättä tekemään lopullisia ratkaisuja ja päätöksiä, sillä se “jää tulolleen”. Tällainen maltti viivähtää kaikessa Derridan toiminnassa, jota Elisabeth Weber kuvaa uupumattomaksi kärsivällisyyden kokemukseksi (*exercice de la patience*), lähes äärettömän maltilliseksi kuuntelemiseksi, lukemiseksi ja kirjoittamiseksi (Weber 2000).

Oikeudenmukaisuus ei ole näin “vain” yksi aihe Derridan ajattelussa vaan siinä on kyse vastuunottamisen ja ratkeamattoman ratkaisun oikea-aikaisuudesta eli malttamattoman kärsivällisyyden kokemuksesta. Tällaiseen kokemukseen kuuluva passiivinen aktiivisuus tai aktiivinen passiivisuus ei ole muuta kuin vieraanvaraista, perintöä kriittisellä läheisyydellä ja vastuullisuudella vastaanottavaa ihastunutta lukemista. “Lain voiman” oikeudenmukaisuuden kysymyksen käsittelyn yhteydessä avautuu (myös) Derridan oman ajattelun eettinen perusvire. Kyse on yksinkertaisesti siitä, että lukemi-

sen “on osattava olla suoraselkäinen tai on osuttava oikeaan osoitteeseen” osoitteen ollessa “aina ainutkertainen” (LV 18). Derridan mukaan jokaisessa tilanteessa on luotava singulaarin tapahtuman laki kuin olisi päättymättömässä vallankumouksessa. Työtään hän kuvaakin elonjäämisen kirjoitukseksi, kirjoituksen ja tinkimättömän ajattelun *ethokseksi* (Derrida 2004a).

Oikeudenmukaisuuden kysymys läpäisee myös toisella tasolla Derridan ajattelun. Kiistämättä oikeudenmukaisuus tulee eksplisiittisemmin esiin Derridalla “Lain voimasta” lähtien. “Kantaaottavissa” eettis-poliittis-juridisissa kirjoituksissa ratkaisu, ratkeamattomuus, singulaarisuus, vastuu toisesta (ja sen mukana Levinas), oikeuden ja oikeudenmukaisuuden aporia, tulevan rakenne sekä affirmatiivinen kutsu tapahtuman affirmaatioon nousevat olennaisiksi kysymyksiksi (vrt. Thurschwell 2005, 88-93), joskin kaiken aikaa dekonstruktio on elämän affirmaation, kyllän, läheisyydessä (Derrida 2004a).¹⁰

Yhtäältä oikeudenmukaisuus on kirjoitautunut jo hänen varhaisempiin kirjoituksiin ollen niissä implisiittisesti mukana. Se työstää dekonstruktiossa. Eettinen hetki rikkoo tai keskeyttää teoreettisen ja filosofisen tiedon varmuuden, läsnä olevan ennakoitavan totuuden sijasta paljastuu jälkiä, sijoiltaanmenoja ja monimerkityksisyyksiä, ennenkuulumattoman esiintuominen jakaa oikeutta marginalisoiduille ja täydennyk-

sille, toinen saapuu keskeyttämään filosofian itsertiitoisuuden, singulaarinen pakenee käsitesysteemien yleisyydestä ja länsimaisen metafysiikan dekonstruktio avaa kärsivällisesti tulevan mahdollisuutta. *Peut-être*n, voi ollan, keskeyttää *il faut*, täytyy.

Toisaalta Derrida jättää jälkeensä ratkeamatonta dekonstruktivistista lähilukua, läsnäolon metafysiikan ja logosentrismin kielen tarkkaa työstämistä, uudenlaisen lukemisen ja kirjoituksen mahdollisuuden pohdintaa, grammatologian kyselyä. Tämä lukemisen ja kirjoituksen, kyseenalaistamisen ja dekonstruktion tapa tapahtuvat myös Derridan “kantaaottavissa” kirjoituksissa, jotka toisinaan kiirehtivät ottamaan kantaa. *Il faut’n* keskeyttää *peut-être*.

Oikeudenmukaisuus on siten sellainen kudelanka, joka läpäisee Derridan tekstien kudelman johdonmukaisesti. Derridalla ei ole etiikkaa ja politiikkaa *muun ohella*, vaan hänen eettis-poliittinen horisonttinsa vaikuttaa kaikessa, missä on hänen allekirjoituksensa (Bernstein 1992, 173, 187).

Täytyy ottaa vakavasti se, että “dekonstruktio on oikeudenmukaisuus”, että oikeudenmukaisuus on dekonstruktion liike, että dekonstruktio toimii “äärettömästä ‘oikeudenmukaisuuden ideasta’ käsin” (LV 23). *Gramman* grammatologiasta ei tapahtunut mitään käännettä etiikkaan. Voi olla, että voi ja täytyy puhua Derridan kirjoituksen läpäisevästä grammetiikasta, jossa ei voi olla muusta kyse kuin: *puhua hyvin hyvä...*

1. Näin esimerkiksi Gayatri Chakravorty Spivak (1999, 426). Derridologit ovat sitten vääntäneet peistä siitä, mistä todellinen Derrida löytyy: varhaisesta tuotannosta, käänteen jälkeisestä tai koko tuotannosta muodostuvasta dekonstruktionistisesta teoriasta, metafyyisistä taakasta vapautuneesta pragmatismista tai formalistisesta binaarioppositiot kumoavasta metodologiasta.
2. Esimerkiksi kun Derridalta tiedusteltiin pitäisikö intellektuaalisen "vasemmiston" keskittyä yhteiskunnalliseen oikeudenmukaisuuteen vai kulttuuri-identiteettiin liittyviin kysymyksiin, niin hän kieltäytyi valitsemasta näiden kahden vaihtoehdon välillä. Kummatkin koskevat oikeudenmukaisuutta olleen "kaksi vastausta tasa-arvon vastaiseen sortoon tai väkivaltaan". Intellektuellin tehtävänä on "välittää diskursseja ja työstää strategioita, jotka vastustavat kaikkia yksinkertaisia valintoja näiden kahden välillä" (Derrida 1998).
3. Kysymys laista on nimenomaan esillä Mandelaa (1987) ja rasismia (1985) käsittelevien tekstien ohessa esimerkiksi kirjoituksissa *Glas* (1974), "La loi du genre" (julk. 1980 englanniksi), "Droits de regards" (1985), "Préjuges: devant la loi" (1985), *Declarations of Independence* (1986). (Vrt. Kauppinen 2001.)
4. Cardozossa pidetty puhe, joka perustui kirjoitettuihin muistiinpanoihin, julkaistiin vuonna 1990 kaksikielisen "Force de loi / Force of Law" -tekstin ensimmäisenä osana "Oikeudesta oikeudenmukaisuuteen". Benjaminin "Väkivallan kritiikistä" -tekstin lukeminen muodosti "Force de loin" toisen osan. Siitä kollokviossa käytiin ainoastaan keskustelua. Sen Derrida puolestaan esitelmöi, muistiinpanoihin pohjautuen, huhtikuussa 1990 Kalifornian yliopistossa "Nazism and the 'Final Solution'"-kollokviossa.
5. Derrida seuraa tässä Benjaminia, joka kirjoitti toinen toisensa saastuttavasta *rechtserhaltende* ja *rechtsetzende Gewaltista* (LV 12-13; FL 980).
6. Aporia toistuu lukuisissa Derridan kirjoituksissa. *Politiques de l'amittiessa* (1994) yleisen yhdenvertaisuuden sekä edustuksellisuuden ja toiseuden kunnioituksen, *Adieu – à Emmanuel Levinaksessa* (1997) eettisen käskyn ja juridis-poliittisen, *Donner la mortissa* (1999) eettis-poliittisen yleisyyden ja uskonnollisen kokemuksen singulaarisuuden, *États d'âme de la psychanalysessa* (2000d) konsitatiivisen ja performatiivisen välillä (ks. Thurschwell 2005, 90-91).
7. Derrida ei dekonstruoisi Benjaminin eroa vaan dekonstruktio on jo tapahtunut Benjaminin tekstissä tämän puhuessa konditionaalissa jumalallisesta väkivallasta: jos oikeudenmukaisuutta ja jumalallista, puhdasta väkivaltaa olisi oikeuden tuolla puolen.
8. Tähän liittyy myös Derridan pohdinta suvereenin käsitteestä. Se vaatii dekonstruktioita, mutta suvereenisuuden ja valtion fantasia, laillinen ja legitiimi fiktio ovat toisinaan hyödyllisiä. Esimerkiksi kansalaisuus, ihminen poliittis-oikeudellis-eettisenä subjektina, vapauden idea, emansipaatio ja ihmis-oikeudet edellyttävät suvereeniuuden käsitteen, ja valtio on edelleen käyttökelpoinen globaalien markkinoiden vastapainona. (Derrida 2000a.) Eläminen ilman lakeja saattaa myös olla väkivaltaisempaa kuin lakien alaisuudessa oleminen. Esiin voi nousta yhtä hyvin uusliberalistinen globaali markkinatalous, joka on vapautunut niin kansainvälisestä kuin kansallisesta oikeudesta, tai rousseaulainen, anarkistinen, libertaristinen, utooppis-sosialistinen, jopa platonilainen, puheen luonnollinen yhteisö, jossa eletään kuuloetäisyydellä vailla eroja ja joka on läpinäkyvä ja välittömästi itselleen läsnä oleva (Derrida 1967a, 197-200).
9. Derrida näkee Benjaminin oikeudenmukaisuuden ongelmallisena myös siksi, että jumalallinen oikeudenmukaisuus viittaa Jumalan suvereniteettiin, jota Benjamin ei riittävästi kyseenalaista (Derrida 2000a). Onto-teologinen tai metafyyis-uskonnollinen messianismi odottaa aina jonkin (Jumala, monarkki, kansa, jne.) saapumista uuteen suvereenina. Jokaiseen lupaukseen sisältyy kuitenkin messiaaninen muoto, messiaanisuus vailla messianismia, vailla uskontoa, joka on strukturaalista tai aavikonkaltaista messianismia. Derrida puhuukin Euroopan yllä kummittelevasta aaveesta, kommunismin ja demokratian lupauksesta, joka traumaattisella tavalla avaa uuden maailmanhistorian, joka ensi kertaa ei ole rajallinen eikä myyttinen, vaan vapautuksen, oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon historia. Kaiken kriittisen ajattelun, kaiken kaipauksen

taustalla on messiaaninen eskatologia, erityisesti marxilainen projekti, joka tavoittelee oikeudenmukaisuutta, joka on internationaalismin, demokratian ja kaikkien positiivisten oikeusmuotojen tuolla puolen. Tällaisena se eroaa klassisesta teleologiasta. Kyse on odotuksesta ilman odotuksen horisonttia. (Derrida 1993, 101-102, 265-268.) Oikeudenmukaisuus liittyy tähän tulevaan, joka on aina avoin ja siten avoin jollekin muulle, "tapahtumaan, siihen mikä tapahtuu, siihen kuka saapuu ja toiseen" (Derrida 1999, 250-251). Edelleen on huomautettava, että utopia (oikeudenmukaisen yhteisön, täydellisen demokratian tai kommunismin, jne.) liittyy liian helposti uneen, unelmointiin, odottavaan haaveiluun, toimimattomuuteen ja demobilisaatioon. Mahdottomuus taas lahjoittaa oman liikkeensä halulle, toiminnalle ja ratkaisulle. Esimerkkinä oikeuden ja oikeudenmukaisuuden suhteesta kävisi Nelson Mandela, joka lain edessä käänsi lain voiman sortajia vastaan, joka kiisti lain

pätevyyden korkeamman lain, omantunnon ja sydämiin kirjoitetun lain nimissä. Mandela, juristi, joka oli läsnä vain oikeudenmukaisuuden liikkeessä. (Derrida 1987b, 27-29.)

10. Derrida vastustaa kirjoituksissaan kuolemanrangaistusta, naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, lapsityövoiman käyttöä, Irakin sotaa, rasismia, ksenofobiaa, uusnationalismia. Hän hahmottaa niin uutta internationaalia kuin rauhanomaista, yhteistyökykyistä, vieraisiin kulttuureihin avoimesti suhtautuvaa ja dialogiin pystyvää Eurooppaa ottaen etäisyyttä samalla eurosentrismiin. Hän ottaa kantaa Aidsiin, eläinten oikeuksiin, lukutaidottomuuteen, filosofian kouluopetukseen, yliopistolaitokseen, viranomaisten toimivaltuuksien laajentamisen ja ihmisoikeuksien syrjäyttämisen oikeuttavaan terrorismi-diskurssiin ja roistovaltioiden käsitteeseen. Hän peräänkuuluttaa sellaista tulevaa maailmansisäpolitiikkaa, jossa kansainvälinen oikeus ja sen instituutit uusiutuvasti hyväksyttäisiin tapana ratkaista konflikteja, jne., jne.

KIRJALLISUUS

- Bennington, Geoffrey (1994) *Legislations. Politics of Deconstruction*. London & New York: Verso.
- Bernstein, Richard J. (1992) *The New Constellation. The Ethical-political Horizons of Modernity/Postmodernity*. Cambridge, Mass.: The MIT Press.
- Clémens, Éric (1994) "De-limitations. Politique, écriture, démocratie". Teoksessa *Le passage des frontières. Autour du travail de Derrida, Jacques*. Paris: Galilée.
- Critchley, Simon (1992) *The Ethics of Deconstruction. Derrida and Levinas*. Oxford: Blackwell.
- Critchley, Simon (2005) "Derrida's Influence on Philosophy... And on My Work". *German Law Journal*, vol. 6, nr. 1 (<http://www.germanlawjournal.com>).
- Derrida, Jacques (1962) *Edmund Husserl, L'origine de la géométrie*. Paris: Presses Universitaires de France.
- (1967a) *De la grammatologie*. Paris: Minuit.
- (1967b) *L'écriture et la différence*. Paris: Seuil.
- (1972) *Marges de la philosophie*. Paris: Minuit.
- (1977) "Ja, ou le faux-bond". *Diagraphe*, nr. 11, 83-121.
- (1980) *La carte postale: de Socrate à Freud et au-delà*. Paris: Aubier-Flammarion.
- (1985) "Racism Last Word". Käännös Peggy Kamuf. *Critical Inquiry*, vol. 12, nr. 1, 290-299.
- (1986) "But beyond... (Open Letter to Anne McClintock and Rob Nixon)". Käännös Peggy Kamuf. *Critical Inquiry* vol. 13, nr. 1, 155-170.
- (1987a) *Psyché. Invention de l'autre*. Paris: Galilée.
- (1987b) "The Laws of Reflection: Nelson Mandela, In Admiration". Käännös Mary Ann Caws & Isabelle Lorenz. Teoksessa Derrida, Jacques & Mustapha Tlili (toim.), *For Nelson Mandela*. New York: Seaver.
- (1988a) "Implikaatioita. Keskustelu Henri Ronsen kanssa." Suom. Outi Pasanen. Teoksessa Jacques Derrida, *Positioita*. Helsinki: Gaudeamus.
- (1988b) "Positioita. Keskustelu Jean-Louis Houdebinnen ja Guy Scarpettan kanssa". Suom. Outi Pasanen. Teoksessa Jacques Derrida, *Positioita*. Helsinki: Gaudeamus.

- (1990) "Force de loi: Le fondement mystique de l'autorité / Force of Law: The 'Mystical Foundation of Authority'". *Cardozo Law Review*, vol. 11, nr. 5-6, 920-1045. (FL)
- (2000) "Lain voima. Osa I. Oikeudesta oikeudenmukaisuuteen". Suom. Susanna Lindberg. *Nuori Voima*, nr. 2, 11-26. (LV)
- (1993a) "Apories. Mourir – s'attendre aux 'limites de la vérité'". Teoksessa *Le passage des frontières. Autour du travail de Jacques Derrida*. Paris: Galilée.
- (1993b) *Spectres de Marx. L'État de la dette, le travail du deuil et la nouvelle Internationale*. Paris: Galilée.
- (1995) *Gift of Death*. Käännös David Wills. Chicago: University of Chicago Press.
- (1996), *Le monolinguisme de l'autre ou le prothèse d'origine*. Paris: Galilée.
- (1997) "Rakenne, merkki ja leikki ihmistieteidien diskurssissa". Suom. Ismo Nikander. *niin & näin*, vol. 4, nr. 1, 37-44.
- (1998) "Ein Gespräch mit dem Philosophen Jacques Derrida über die Intellektuellen, den Kapitalismus und die Gesetze der Gastfreundschaft". (Thomas Assheuer) *Die Zeit* 5.3.1998.
- (1999) "Marx & Sons". Teoksessa M. Sprinker (toim.), *Ghostly Demarcations. A Symposium on Jacques Derrida's "Specters of Marx"*. London & New York: Verso.
- (2000a) "Seminar on Justice". Julkaisematon seminaariesitelmä Helsingin yliopistossa 25.5.2000.
- (2000b) *États d'âme de la psychanalyse. Adresse aux États généraux de la Psychanalyse*. Paris: Galilée.
- (2003a) "Kirje japanilaiselle ystävälle". Suom. Teemu Ikonen. Teoksessa Derrida, Jacques, *Platonin apteekki ja muita kirjoituksia*. Toim. Teemu Ikonen ja Janne Porttikivi. Helsinki: Gaudeamus.
- (2003b) "Vaarallinen täydennys". Suom. Tiina Arppe. Teoksessa Jacques Derrida, *Platonin apteekki ja muita kirjoituksia*. Toim. Teemu Ikonen ja Janne Porttikivi. Helsinki: Gaudeamus.
- (2003c) "Allekirjoitus tapahtuma konteksti". Suom. Antti Kauppinen. Teoksessa Jacques Derrida, *Platonin apteekki ja muita kirjoituksia*. Toim. Teemu Ikonen ja Janne Porttikivi. Helsinki: Gaudeamus.
- (2003d) "Autoimmunity: Real and Symbolic Suicides – A Dialogue with Jacques Derrida". Teoksessa Giovanna Borradori, *Philosophy on a Time of Terror. Dialogues with Jürgen Habermas and Jacques Derrida*. Chicago: University of Chicago Press.
- (2004a) "Je suis en guerre contre moi-même". *Le Monde* 19.8.2004.
- (2004b) "Une Europe de l'espoir". *Le Monde diplomatique*. Novembre 2004, nr. 608.
- Gasché, Rodolphe (1991) "On Critique, Hypercriticism, and Deconstruction: The Case of Benjamin". *Cardozo Law Review*, vol.13, nr. 4, 1115-1132.
- Goodrich, Peter (2005) "J.D.". *German Law Journal*, vol. 6, nr. 1 (<http://www.germanlawjournal.com>).
- de Gaudemar, Antoine (2004) "Derrida, la pensée de la différence". *Liberation* 11.10.2004.
- Hamacher, Werner (1999) "Lingua Amissa: The Messianism of Commodity-Language and Derrida's *Specters of Marx*". Teoksessa M. Sprinker (toim.), *Ghostly Demarcations. A Symposium on Jacques Derrida's "Specters of Marx"*. London & New York: Verso.
- Honneth, Axel (2004) "Der konkrete Andere". *Frankfurter Rundschau* 11.10.2004 (<http://www.fr-aktuell.de>).
- Kauppinen, Jari (2001) "Derrida ja oikeus". Teoksessa Jarkko Tontti & Kaisa Mäkelä (toim.), *Filosofien oikeus 2*. Helsinki: Suomalainen Lakimiesyhdistys.
- Kauppinen, Jari (2004) "Arkkipaha". Teoksessa Immanuel Kant, *Radikaali paha. Paha eurooppalaisessa perinteessä*. Toim. Ari Hirvonen ja Toomas Kotkas. Helsinki: Loki-Kirjat.
- Nancy, Jean-Luc (2004) "Salut à toi, salut aux aveugles que nous devons". *Liberation* 11.10.2004.
- Spivak, Gayatri Chakravorty (1999) *A Critique of Postcolonial Reason: Toward a History of the Vanishing Perish*. Cambridge: Harvard University Press.
- Thurschwell, Adam (2005) "Specters and Scholars: Derrida and the Tragedy of the Political Thought". *German Law Journal*, vol. 6, nr. 1 (<http://www.germanlawjournal.com>).
- Weber, Elisabeth (2000) "Fragment". *Tympanum. A Journal of Comparative Literary Studies. Khorographies for Jacques Derrida*, nr. 4 (<http://www.usc.edu/dept/comp-lit/tympanum>).
- Vismann, Cornelia (2005) "Derrida, Philosopher of Law". *German Law Journal*, vol. 6, nr. 1 (<http://www.germanlawjournal.com>).